

Голові разової спеціалізованої вченої ради
з присудження ступеня доктора філософії
у Кам'янець-Подільському національному
університеті імені Івана Огієнка
доктору філологічних наук, професору
КОВАЛЕНКО Наталії Дмитрівні

РЕЦЕНЗІЯ

**офіційного рецензента кандидата філологічних наук, доцента, доцента
кафедри української мови**

**Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка**

БЕРКЕЩУК Інни Степанівни

**на дисертаційну роботу «ВЕРБАЛІЗАЦІЯ АВТОХТОННИХ
МІТОЛОГЕМ В УКРАЇНСЬКІЙ МЕТАМОДЕРНІЙ ПРОЗІ»**

**Бановської Дар'ї Костянтинівни,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 Гуманітарні науки
за спеціальністю 035 Філологія**

Актуальність теми дисертаційної роботи. Дисертацію присвячено комплексному лінгвістичному дослідженню засобів вербалізації, структурно-семантичної організації та функційного навантаження автохтонних українських мітологем у художньому дискурсі прози метамодерної доби. Обґрунтовано лінгвокультурологічний та антропоцентричний підходи до аналізу художнього тексту, що дозволило кваліфікувати мітологему як базову одиницю мовно-культурного коду нації.

До проблематики неомітологізму й функціонування мітологем в українській літературі зверталися О. Медведчук] (неомітологічний дискурс), (мітопоетика простору) та Н. Чухонцева (мітологема двійництва). Архетипні

образи та мітологемами в поетичному дискурсі проаналізовано в працях Т. Шестопалової та С. Богдан. Особливості трансформації фразеологічних одиниць у творчості окремих сучасних авторів вивчали В. Красавіна та В. Голуб.

Дослідження набуває особливої актуальності в умовах переходу від постмодерної естетики до метамодерної парадигми, яка поєднує іронію та щирість, фрагментарність і цілісність, локальність та універсалізм. Українська метамодерна проза демонструє тенденцію до переосмислення міту не лише як інтертекстуального засобу, а як комунікативної стратегії та ідеологем, що дозволяє виявити глибинні структури національного буття. Вивчення мітологом як лінгвокультурних маркерів є нагальним з огляду на потребу осмислення нової екзистенційної та світоглядної реальності (посттравматичний досвід, війна, формування нової ідентичності), яка породила нові художні форми в українській літературі.

Отже, актуальність теми зумовлена потребою комплексного аналізу автохтонних мітологом як репрезентантів української мовної картини світу в новій стилістичній парадигмі метамодернізму, необхідністю опису семантичних і функційних трансформацій фразеологізмів із компонентами-мітологемами в умовах зміни соціокультурних кодів, відсутністю спеціальних досліджень, присвячених системному лінгвістичному вивченню мітологічної лексики в сучасній українській прозі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, сформульовані у дисертаційній роботі Д. Бановської, аргументовані достатньо повно, на належному науковому рівні. Матеріали розділів викладені відповідно до заявленої мети і завдань й відповідають сутності об'єкта та предмета дослідження. Дисертантка запропонувала новаторське, цікаве й науково обґрунтоване потрактування обраної теми. У дисертації на високому професійному рівні вирішується проблема вербалізації автохтонних мітологом в українській метамодерній прозі. Робота виконана за допомогою грамотно підібраного й науково

обґрунтованого методологічного інструментарію: до аналізу залучено загальнонаукові методи аналізу і синтезу для опрацювання наукової літератури, осмислення теоретичних засад мітопоетики й лінгвокультурології; індуктивний метод – для узагальнення спостережень над емпіричним матеріалом і формулювання висновків; дедуктивний метод – для перевірки теоретичних гіпотез на конкретному мовному матеріалі; метод систематизації та класифікації використано для впорядкування корпусу автохтонних мітологем і розподілу їх за тематичними та лексико-семантичними групами.

Сформульовані висновки дисертації не суперечать фундаментальним результатам опрацьованих літературних джерел і є їхнім логічним продовженням.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертаційній роботі вперше на високому дослідницькому рівні аналізується проблема вербалізації автохтонних мітологем в українському художньому тексті сучасної української прози. Вперше проводиться комплексний аналіз процесів репрезентації авторського світобачення в сучасній українській прозі. На новому практичному матеріалі виявлено основні текстові категорії, що функціонують в художньому дискурсі, визначаються основні засоби оцінно-експресивного забарвлення сучасних творів, окреслено структурно-семантичну класифікацію автохтонних мітологем, виявлених у метамодерних художніх текстах, з'ясувано специфіку їхньої лексичної об'єктивації. Дисертація Д. Бановської сприймається як новий, свіжий погляд на проблему аналізу автохтонних українських мітологем в метамодерній прозі із належно сформульованими узагальненнями і висновками.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення дисертаційної роботи Д. Бановської можуть мати практичне застосування для подальшого вивчення в процесі викладання курсів із лексикології, стилістики, лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики, історії української мови,

сучасної української літератури, вибірових освітніх компонент у закладах вищої освіти; під час створення навчальних видань; у лексикографічній практиці – для укладання тематичних словників (наприклад, словників мітологічних назв, архетипів, фольклоризмів у художньому мовленні) та ін.

Наукові праці, які відображають результати дисертації. Ключові положення й результати дослідження достатньо повно висвітлені й апробовані у 15 одноосібних наукових працях та 1 – у співавторстві з науковим керівником (внесок здобувача – 0,5 обсягу статті), з них – 4 одноосібних статті у фахових виданнях України (категорія Б), 11 апробаційних публікацій у збірниках наукових праць і матеріалах конференцій (зокрема, 1 – видана за кордоном). 7 статей додатково відбивають наукові результати дисертації.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Після аналізу тексту дисертації рецензентом відзначається *дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності* в повному обсязі.

Загальна оцінка дисертації. Особистий внесок Д. Бановської у вивчення вербалізації автохтонних мітологем у метамодерних текстах є вагомим і цілком новаторським. Дослідниця зазначає, що запропонована класифікація мітонімів і типів їх трансформації сприяє розвитку семантики, стилістики, когнітивної лінгвістики й етнолінгвістики. Отримані результати сприяють подальшому вивченню міждискурсивних взаємодій, зокрема взаємопроникнення фольклорного, релігійного, філософського і художнього типів мовлення.

Мітоніми в сучасних українських текстах є потужним засобом створення глибоких сенсів, символічних образів та інтертекстуальних зв'язків. Вони не лише називають персонажі, об'єкти чи явища, а й відображають цінності, ідеї та світогляд, які передає автор.

Варті уваги спостереження Д. Бановської, що мітологема в сучасному українському метамодерному художньому дискурсі виконує роль ключового

елемента мовно-культурного простору, який забезпечує збереження етнокультурної тяглості, формування нових оцінних, символічних та емоційно-психологічних значень, а також моделювання складних наративних і композиційних структур. Її динамічність і здатність до переосмислення роблять мітологему важливим інструментом взаємодії традиції та інновації в художніх текстах.

Дослідження Д. Бановської є логічно завершеним, концептуальним, робота виконана на належному фаховому рівні й добре структурована. Дисертація написана зрозумілою науковою мовою, граматично й стилістично вправно. Матеріал викладається логічно, послідовно й обґрунтовано.

Водночас віддаючи належне науковій праці Д. Бановської, вкажемо на певні аспекти, що вимагають, на наш погляд, пильнішої уваги:

1. На с. 90-94 авторка дисертації описує українські мітоніми-символи (назви рослин, назви тварин, назви стихій та природних явищ). Уважаємо, що варто було би детальніше проаналізувати згадані українські мітоніми на предмет символізму, що дозволило б виразніше провести паралелі між значенням слова-символа в аналізованих текстах метамодерного періоду, у асоціаціях українців, у словниках символів.

2. Підрозділ 2.3.2 вирізняється значним ілюстративним матеріалом і широким охопленням мовних фактів, однак подекуди спостерігається надмірна описовість, що знижує рівень узагальнення. Бажано чіткіше окреслювати проміжні висновки після аналізу кожної тематичної групи. Теоретичний вступ до підрозділу містить філософсько-культурологічні міркування про діяльність і міф, які не завжди безпосередньо пов'язані з мовним аналізом; доцільно було б послідовніше пов'язати їх із власне лінгвістичними завданнями дослідження.

3. В окремих фрагментах підрозділу 3.1 простежується термінологічна надмірність (часте повторення формул типу *контекстуальна дефразеологізація, конкретизація, коментування змісту фразеологізму,*

мовленнєва парадоксальність), що можна оптимізувати шляхом часткового узагальнення.

4. У структурі дисертаційної роботи помічаємо стилістичні та технічні огріхи (с. 42 (примітично-наївними, дієприслівн.зворот), с. 45 (кома перед «як»), с. 46 (кома «крім»), с. 99 та ін.).

Висловлені міркування мають рекомендаційний характер і не впливають на цінність проведеного дослідження.

Отже, дисертація БАНОВСЬКОЇ Дар'ї Костянтинівни на тему: «Вербалізація автохтонних мітологем в українській метамодерній прозі» відповідає спеціальності 035 Філологія, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор, Дар'я Костянтинівна БАНОВСЬКА, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Офіційний рецензент,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Інна БЕРКЕЩУК

